

UDRŽITELNÉ LIDSTVÍ

Pozvánka ke svobodě odpočinku

| Exodus 20,8-11 | Lukáš 6,1-11

První čtení

Lukáš 6,1-11 Jednou v sobotu procházeli obilím a jeho učedníci trhali klasy, mnuli z nich rukama zrní a jedli. 2 Někteří z farizeů řekli: "Jak to, že děláte, co se v sobotu nesmí?" 3 Ježíš jim odpověděl: "Nečetli jste, co udělal David, když měl hlad on a ti, kdo byli s ním? 4 Jak vešel do domu Božího a vzal posvátné chleby, jedl je a dal i těm, kteří ho provázeli? A to byly chleby, které nesmí jíst nikdo, jen kněží." 5 A řekl jim: "Syn člověka je pánem nad sobotou."

6 V jinou sobotu vešel do synagogy a učil. Byl tam člověk, jehož pravá ruka byla odumřelá. 7 Zákoníci a farizeové si na Ježíše dávali pozor, uzdravuje-li v sobotu, aby měli proč ho obžalovat. 8 On však znal jejich myšlenky. Řekl tomu muži s odumřelou rukou: "Vstaň a postav se doprostřed." On se zvedl a postavil se tam. 9 Ježíš jim řekl: "Ptám se vás: Je dovoleno v sobotu činit dobře, či zle, život zachránit, či zahubit?" 10 Rozhlédl se po nich a řekl tomu člověku: "Zvedni tu ruku!" On to učinil a jeho ruka byla zase zdravá. 11 Tu se jich zmocnila zlost a radili se spolu, co by měli s Ježíšem udělat."

Kázání

Potřetí dnes při nedělním shromáždění otvíráme Desatero Božích přikázání, která prof. J. M. Lochman trefně a výstižně nazývá: Směrovky ke svobodě. Je přitom zřejmé, že jsou to směrovky, které dávají smysl těm, kdo byli - Bohem - vyvedeni do svobody. Je pro ty, kdo se hlásí k Bohu, který je vyvedl z domu služby, z otroctví (bezbožnosti, nevěry, hříchu). Desatero jsou **Boží přikázání** pro **Boží lid**.

Dnes máme před sebou nejrozsáhlejší přikázání, co se rozsahu textu týče. Je prvním ze dvou, která jsou pozitivní v tom smyslu, že říkají, co je dobré dělat (ne nedělat). Jedná se o přikázání „Pamatovat na den odpočinku, činit ho tak svatým, což znamená ustát ve všední práci“.

Opět nahlédneme toto přikázání očima novozákonních křesťanů, optikou novozákonního evangelia, v němž o tomto přikázání - možná překvapivě - není zmínka. Je zrušena sankce za jeho porušení (smrt) a když už se s tímto přikázáním v NZ setkáme, pak je před námi v své zákonicky dotvořené podobě, na

kterou Pán Ježíš naráží. Ponořme se ale nejprve do SZ textu a kontextu. Ten obsahuje dvojí znění Desatera – Ex 20 a Dt 5. V případě příkázání o odpočinku sedmého dne zjišťujeme, že příkaz má dvě různá zdůvodnění toho, proč zachovávat odpočinek.

Čtení Desatera

Exodus 20,8-11 *Pamatuj na den odpočinku, že ti má být svatý. 9 Šest dní budeš pracovat a dělat všechnu svou práci. 10 Ale sedmý den je den odpočinutí Hospodina, tvého Boha. Nebudeš dělat žádnou práci ani ty ani tvůj syn a tvá dcera ani tvůj otrok a tvá otrokyně ani tvé dobytče ani tvůj host, který žije v tvých branách. 11 **V šesti dnech učinil Hospodin nebe i zemi, moře a všechno, co je v nich, a sedmého dne odpočinul. Proto požehnal Hospodin den odpočinku a oddělil jej jako svatý.***

[Odkaz ke stvoření: Genesis 2,2-3 *Sedmého dne dokončil Bůh své dílo, které konal; sedmého dne přestal konat veškeré své dílo. 3 A **Bůh požehnal a posvětil sedmý den**, neboť v něm přestal konat veškeré své stvořitelské dílo.*]

Exodus 23:12 (JB) *Po šest dnů budeš konat své práce a sedmého dne v práci **ustaneš**, aby si odpočinul tvůj vůl a tvůj osel a aby syn tvé služby i cizinec **nabrali dech**. (ČEP „oddechl)*

Deuteronomium 5,15 ***Pamatuj, že jsi byl otrokem v egyptské zemi a že tě Hospodin, tvůj Bůh, odtud vyvedl** pevnou rukou a vztaženou paží. Proto ti přikázal Hospodin, tvůj Bůh, dodržovat den odpočinku.*

Dodejme k těmto textům ještě dva:

Exodus 31,13,17 *"Promluv k Izraelcům: Dbejte na mé dny odpočinku; to je **znamení** mezi mnou a vámi pro všechna vaše pokolení, abyste věděli, že já Hospodin vás posvěcuji... 17 To je provždy platné znamení mezi mnou a syny Izraele. V šesti dnech totiž učinil Hospodin nebe a zemi, ale sedmého dne odpočinul a oddechl si."*

Leviticus 23,3 *Šest dní se bude pracovat, ale **sedmého dne bude den odpočinku, slavnost odpočinutí, bohoslužebné shromáždění**; nebudete vykonávat žádnou práci. Je to Hospodinův den odpočinku ve všech vašich sídlištích.*

Trojí kontext SZ ustanovení dne odpočinku

Čtvrté příkázání má tři zřetelné části:

- (1) **Příkázání** samo: Pamatuj na den sobotní; má ti být svatý
- (2) **Specifikace** – co to znamená: Nebudeš dělat žádnou práci, ustaneš v ní
- (3) **Zdůvodnění**: Protože...
 - a. Boží rytmus je i tvým rytmem. (jsme-li Božím obrazem, je Bůh naším modelem do té míry, do jaké se nám zjevuje). Tvořil-li Bůh 6 dní, a pak odpočinul, je tento stvořitelský důvod modelem pro člověka.

[+ Teologický motiv „obnovy stvoření“ při odchodu z Egypta; ze zahrady otroctví do zahrady slíbené, Boží.]

- b. Jsi byl otrokem v Egyptě a Hospodin tě odtamtud vyvedl pevnou rukou do svobody (Dt 5,15). [+ Teologický motiv po 40 letech putování - Mojžíšova rekontextualizace: den připomínky svobody, osvobození. Svoboda je zde jako svátek odpočinku od otroctví. Na to se nesmí zapomenout - byli jsme otroky, jsme svobodnými.]

Co se zde říká? Jaký je za tímto přikázáním záměr? Jaká pozitivní a vzácná hodnota je tímto způsobem brána v ochranu? Při hledání odpovědi na tyto otázky se před námi otvírá *motiv a kontext stvoření*, kontext *svobody* (vysvobození) a kontext *posvěcení*.

1) Stvoření – začátek i konec práce, respekt k vlastním hranicím

Ustanovení o dni odpočinku (*šabbat* = „*odpočinek*“) je v textu Desatera podle Ex 20 odůvodněno příběhem stvoření: „Den odpočinku má být člověku svatý (*oddělený, zvláštní*), protože když Hospodin tvořil, tvořil 6 dní, a pak ustal. Následující sedmý den přidal k šesti předešlým jako jakousi mezeru - intermezzo - mezi dalšími 6 dny. **Onomu sedmému dni** pak Stvořitel **vtiskl zvláštní charakter** - učinil ho jiným (*posvětil ho*), blahorečil mu (*požehnal ho; učinil ho zdrojem požehnání*). Bůh oddělil den, který má člověk dostat jako dar a objevovat jeho zvláštnost, jedinečnost a požehnání, které je v něm zakódováno.

Pozn: Potřeboval Hospodin odpočívat? Byl opravdu unavený? Jistěže ne. A právě proto, že o toto nejde, pak smysl jeho odpočinku je někde jinde. Proč Hospodin odpočinul? A proč vlastně tvořil 6 dní + 1 den odpočinku? Proč netvořil 6 vteřin, 6 měsíců či roků (a nepřidal k tomu nějaký odpočinek?

Protože takto člověku srozumitelně dává model rytmu života. Šest stvořitelských dní a den odpočinku jsou zde modelem pro člověka, ne výrazem Božích omezení. Vše směřuje k člověku, který je obrazem Božím.

Den první – den začátků

Pro člověka je tento systém připraven a *člověk* je *do něj uveden*. Není přitom bez významu, že *prvním dnem po jeho vlastním stvoření byl právě sedmý den*, den odpočinku - den svatý (*oddělený, zvláštní, požehnaný*). Onen zvláštní den v sedmidenním cyklu má být pro člověka *východiskem*. Odtud odchází do všednosti (jinakosti) šesti pracovních dnů. => Život se jeví úplně v jiném světle, pokud do něho my lidé skočíme „rovnýma nohama“ anebo pokud mu předradíme onen zvláštní den se vším, co se v něm člověku nabízí. Stvořitel „nehodil Adama s Evou“ do vody; neskočili do

života a práce rovnýma nohama. Jejich život začal nedělí! Začal seznámením a setkáním se stvořitelem. Začal uvědoměním si vlastního života, který je darem Božím.

To byl začátek a tento stvořitelský princip či příklad je nám dodnes *inspirací v tom, kde začínat dílo*. Sedmý den není pouze a jedině dnem odpočinku, dnem jakéhosi konce jak si vzápětí zdůrazníme. Je to den předřazený začátkům. V jistém slova smyslu je prvním dnem týdne. Některé kalendáře mají toto řazení. V tomto smyslu je sedmý den dodnes *zvláštní pozvánkou*: „*Než začneš své dílo, ke kterému jsi povolán, jsi zván ke spočinutí se svým Stvořitelem v jeho dni.*“ Pro zdárné vykonání a zakončení dobrého díla, je potřeba dobře začít. Stvořitelem daný rytmus života nám říká, *kde a jak začít - v neděli, v doteku se svou nejvlastnější identitou Bohem stvořeného a vysvobozeného člověka, v setkání s ním v modlitbě, ve společenství jeho lidu a v jeho Slově!*

Den „poslední“ – den odpočinku, intermezzo života a práce

Příběh stvoření - a také text Desatera dle Ex 20 - pak uvádí **základní charakteristiku** sedmého dne: je to **den odpočinku, den ustání od díla**. Je to den, který přichází *po šesti dnech práce*. Ne dřív a ne později. To, co z příběhu stvoření vyčítáme a co nalézá odezvu ve 4. přikázání Desatera, je *informace* o tom, že *my lidé máme své hranice*. Máme své limity - svá omezení. Jsme stvoření pro nějakou zátěž. Naše síly mají svůj počátek a konec. Stvořitelský řád tyty limity definuje skrze dny, kdy se máme věnovat práci, ale pak je potřeba odpočinout. Odpočinek potřebuje tělo, odpočinek potřebuje - *dnes si to možná uvědomujeme víc, než jindy* - i duše! Potřebujeme doslova oddechnout, nadechnout se - páni, sluhové i zvířata (Ex 23,12).

Jistý paradox Desatera ve 4. přikázání vnímám v tom, že člověku je *nařízeno, aby odpočíval*, a je mu řečeno, *kdy má odpočívat*. Nemělo by to přece jenom zůstat na individuálním zvážení člověka? Asi ne, protože Stvořitel věděl, že my lidé ve své porušenosti jako bychom nebyli schopni sami zvážít, kdy ustat, kdy potřebujeme odpočinek. Život ukazuje, že *potřebujeme obojí: nařídit odpočinek a vědět, kdy je dobré odpočívat*. Potřebujeme náповědu v obojím. *A pokud to dlouhodobě nerespektujeme*, pak se to jistě projeví nejenom na vlastním životě, ale také na vztazích s Bohem i lidmi. ** Pravdou je, že dnes nikdo nikomu nenařizuje odpočinek (snad kromě dovolené, kterou může nařídit zaměstnavatel - ne tak církev!!!). Jsme svobodní! Lidé Bohem osvobození od otroctví sebe sama, a tak lidé, kteří vyhlížejí Boží dobré směrovky pro udržitelný život.

Jenže tato *svoboda, nerespektuje-li vlastní hranice, se stává otroctvím*. Otroctvím práce, a je na konec jedno, jestli úspěšné anebo neúspěšné. Bohatému proto, že mu uniká zisk - nemůže si dovolit odpočinek; a chudý si to také nemůže dovolit, protože potřebuje uživit sebe a rodinu. V tomto smyslu 4. přikázání o sedmém dni zve ke svobodě od starostí o živobytí (Mt 6,25nn). Zve k odpočinku od úspěchu i neúspěchu. Od obojího je potřeba odpočinout. U obojího je potřeba srovnat své tělo i duši (ducha).

4. přikázání Desatera v odkaze ke stvoření je pozvánku k dobrému začátku každého díla, je připomínkou vlastních limitů a pozvánkou k přerušení díla, k nadechnutí! Sobotní den má v sobě vždy nádech začátku (vyhlížení) a konce (ohlédnutí).

2) Vysvobození – vděčnost za svobodu, vysvobození z otroctví

Kromě stvoření se Desatero v podání Deuteronomia odkazuje tako k vysvobození: „*Pamatuj, že jsi byl otrokem v egyptské zemi a že tě Hospodin, tvůj Bůh, odtud vyvedl pevnou rukou a vztaženou paží. Proto ti přikázal Hospodin, tvůj Bůh, dodržovat den odpočinku.*“ (Dt 5,15)

Důležitým slovem je zde slovo „*pamatuj*“. Ostatně i text Exodu začíná slovem „*pamatuj*“ (na den sobotní). Toto slovo určuje důvod/původ sedmého dne i část obsahu, který je v tomto dni skryt. Otrokář - ať už je jím egyptský vládce anebo vlastní svědomí - brání odpočívat. Nedovoluje, nutí stále pracovat bez odpočinku. Izrael v Egyptě neodpočíval (především fyzicky). Odpočinek sedmého dne byl až součástí vysvobození. => K tomu, aby člověk svobodě mohl odpočinout od úspěšné i neúspěšné práce před svým Stvořitelem, který o něj pečuje, k tomu je potřeba Božího vysvobození. Z otrocké nesvobody práce je potřeba někdy vysvobodit. Sedmý den je výsostným znamením svobody Božího lidu - je to svátek svobody!

Každý sedmý den měl být pro Izraelce připomínkou, že byli otroky - neměli možnost odpočinku ani těla ani duše. Únava těla a beznaděj či apatie duše, to jsou charakteristiky otroků. A zdá se, že nejenom dávných. Izrael a spolu s ním i my - lid očištěný krví Pána Ježíše Krista - jsme zváni ke slavnosti sedmého dne, v němž si vděčně uvědomujeme, že náš Stvořitel je také vysvoboditelem z otroctví bezbožnosti: hříchu, který zaslepil naše oči vůči požehnání sedmého dne, v němž se setkáváme se svým Stvořitelem.

Pozn: Nutno zde dodat jednu věc. Jistě jsou *mnozí, kteří mají ve své moci volit si*, zdali a jak budou pracovat v neděli. Sami jsou či nejsou v tomto smyslu vlastními otrokáři a je na nich zdali se nechají vysvobodit ke svobodě ustát

od své práce s tím, že se spokojí s tím, co mají anebo s důvěrou, že Hospodin se o ně postará.

Pak jsou zde ovšem ti, kdo *nemají ve své moci volit si*, zdali budou pracovat v neděli anebo ne. Nerespekt k pracovnímu klidu v neděli (a o svátcích) se velice rozmohl. Ani u nás ani v Evropě tomu tak kdysi nebylo. Přináší to své důsledky a myslím, že se ještě plně neprojeví. Kdo ví, jak dlouho může společnost v tak hektickém tempu založeném na zisku vydržet. Zdá se mi potřebné upozorňovat na to, že vývoj společnosti směřuje ne zcela udržitelným směrem. Církev je zde jako posel, který má ukazovat na to, že nelze nerespektovat hranice lidských sil – tělesných ani duševních.

Mimo to ovšem nezbyvá než se pokoušet nést vzájemně své břemena všude tam, kde se mnozí octli v novodobém otrokářském systému.

Čtvrté přikázání Desatera s pozváním k odpočinku a svobodě je pro své zakořenění a odůvodnění ve stvořitelském zdůvodnění stále součástí DNA člověka. Jen k němu potřebuje vysvobodit.

3) Znamení posvěcení

Ke stvořitelskému kontextu přikázání o dni odpočinku a ke kontextu připomínky Bohem darované svobody přidejme kontext posvěcení.

Exodus 31,13.17, „Promluv k Izraelcům: Dbejte na mé dny odpočinku; to je znamení mezi mnou a vámi pro všechna vaše pokolení, abyste věděli, že já Hospodin vás posvěcuji... 17 To je provždy platné znamení mezi mnou a syny Izraele. V šesti dnech totiž učinil Hospodin nebe a zemi, ale sedmého dne odpočinul a oddechl si.“

Sedmý den v životě věřícího člověka je stále jakýmsi znamením víry. Připomíná člověku jeho ideální stav – svatost, a připomíná mu, jak ji získává: od Hospodina, který posvěcuje (je zdrojem svatosti).

Hospodin posvěcuje – to je *záměr jeho jednání s námi* lidmi. On nás chce mít a chce vidět svaté. Všechno pro to koná. Nedělní den nám při pohledu na našeho Stvořitele připomíná důležitost naší svatosti. Zároveň pak milostivě *zvěstuje, že se nečeká, že se sami posvětime* – učiníme svatými, ale že je to Hospodin, kdo posvěcuje. Jde jenom o to dát se mu k dispozici – žít v otevřenosti víry vůči jakožto Stvořiteli a vysvoboditeli ze všelijakých otroctví do svobody.

NZ kontext – den Páně

Asi jste si všimli, že zatím nebyla řeč o tom, co se tedy sedmý den smí a co se nesmí. Boží lid s tím ve svých dějinách míval problém. Potácel se mezi tím, že

nedbal na dny odpočinku (Iz 58, + další proroci), anebo naopak v touze dodržet vše do posledního puntíku dopracoval 4. přikázání do všech možných detailů popisujících aktivit všedního dne a dne sobotního. A tady se vlastně nacházíme v době novozákonní, v době Pána Ježíše.

Ve vztahu k přikázání o sobotě/sedmém dni jsme svědky kritických slov i činů Pána Ježíše na adresu soudobých příkazů o tom, co se smí a co se nesmí. Mnozí byli pohoršeni nad tím, co Pán Ježíš všechno konal v sobotu. Nám přijde docela překvapivé, že někdo znehodnocuje pomoc bližnímu „sedmý den“.

LUKÁŠ 13:14 *Avšak představený synagógy, pobouřen tím, že Ježíš uzdravuje v sobotu, řekl zástupu: "Je šest dní, kdy se má pracovat; v těch tedy přicházejte, abyste byli uzdravováni, a ne v den sobotní." 15 Na to Pán odpověděl: "Pokrytci! Neodvazuje každý z vás v sobotu vola nebo osla od žlabu a nevede ho napájet? 16 A tato žena, dcera Abrahamova, kterou držel satan spoutanou po osmnáct let, neměla být vysvobozena z těchto pout v den sobotní?"*

Pán Ježíš uzdravoval nejenže v sobotu, ale také dokonce v synagóze. A doplňoval svá uzdravení slovy. Můžeme z nich zdůraznit dvě:

- (1) *Mk 2,27-28 A řekl jim: "Sobota je učiněna pro člověka, a ne člověk pro sobotu. 28 Proto je Syn člověka pánem i nad sobotou."*
- (2) *Mt 12,10-14 Otázali se Ježíše: "Je dovoleno v sobotu uzdravovat?" Chtěli ho totiž obžalovat. 11 On jim řekl: "Kdyby někdo z vás měl jedinou ovečku, a ona by mu v sobotu spadla do jámy, neuchopil by ji a nevytáhl? 12 A oč je člověk cennější než ovce! Proto je dovoleno v sobotu činit dobře." 13 Potom řekl tomu člověku: "Zvedni tu ruku!" Zvedl jim, a byla zase zdravá jako ta druhá. 14 Farizeové vyšli a smluvili se proti němu, že ho zahubí."*

Vypočítávat a nařizovat, co se v sedmý den smí anebo nesmí, nelze. **Pán Ježíš je advokátem svobody** v této věci. Odmítl zákonické vyjmenovávání, v němž se objevily skutečné absurdity (kvůli sobotě není možné někomu pomoci). Sám se odhalil jako „Syn člověka, který je pánem nad sobotou.“ Spíš než aby vyjmenovával to, co se nesmí, říká, že *sedmý den je příležitostí ke konání dobra*.

Nezrušil tím ani nenapadl ustanovení přikázání o sobotě. Jen mu vrátil jeho svobodu. Nově otevřel cestu k požehnání tohoto dne, který se pro mnohé jeho současníky stal **spíš břemenem než požehnaním**. Tím, že Pán Ježíš nezrušil sobotní den, ale naplnil jej, dává člověku (i nám) svobodu, jak s ním nakládat. To vše za předpokladu, že bude zachován *původní stvořitelský záměr* pro tento den. Stále k němu patří:

- odpočinek (začátek práce i odložení práce) - fyzický i duchovní

- připomínka svobody, ke které Hospodin vysvobozuje a posvěcení, k němuž Boží dílo s člověkem směřuje
- bohoslužebné shromáždění (nz církev zde navazuje sz Boží lid).

Církev k tomu posléze přidala změnu. To, že v Pánu Ježíši Kristu křesťané shledali konec zákona a hledali, jaké místo má v životě křesťana i SZ Desatero, se dotklo i 4. přikázání. Církev si zachovala důraz na stvořiteléské principy vdechnuté do stvoření. Zároveň ovšem při myšlence na vysvobození (v dikci Deuteronomia) **změnila den**. Již si nepřipomínala vysvobození z otroctví Egypta, ale vysvobození z otroctví hříchu, a to Kristovou smrtí a vzkříšením. V životě prvních křesťanů začal hrát prim „**první den po sobotě**“, jako **den Páně** (den vzkříšeného Pána).

Závěr

Přemýšlel jsem, jak si představit místo neděle jako dni Páně, který je nám lidem nabídnut jako den odpočinku a den svobody, jak den Páně. Vybavil se mi **jako zvláštní zahrada**, která se otvírá každý sedmý den.

Je to zahrada, kde se je možno *posedět, dát odpočinek tělu, duši* (která se smí ohlédnout za úspěšnou i neúspěšnou prací, a tedy poděkovat anebo hledat sílu a viru pro další pokračování). *Setkáváme se tam* nejenom se svými blízkými, ale také se svými podřízenými, nadřízenými, zvířaty - všichni potřebují nabrat dech! Je to *místo, kde je kostel* (modlitebna) z něhož se na život díváme s určitým nadhledem. Z tohoto nadhledu se začnou věci jevit jinak, protože je to nadhled Boží. Jsme v této zahradě ve zvláštním módu se svým stvořitelem, ochránce a Pánem. *Dotýkáme se toho, kdo jsme*: ne především *homo faber* (člověk pracující - úspěšně či neúspěšně), ale *homo adorans* (člověk uctívající a žijící tak ve společenství se svým Pánem).

Navštěvujeme tuto zahradu? Anebo si do ní jenom na chvíli odskočíme, a pak se vracíme zpět? Ona je stvořená tak, abychom v ní vydrželi celou neděli! Bůh nás do ní zve pravidelně v sedmidenním cyklu.

Jestliže v den odpočinku upustíš od svých pochůzek, od prosazování svých pochůzek, od prosazování svých zálib v můj svatý den, nazveš-li den odpočinku rozkošným, svatý den Hospodinův přeslavným, budeš-li jej slavit tak, že se vzdáš svých cest, že přestaneš hovět svým zálibám a nepovedeš plané řeči, tu nalezeš rozkoš v Hospodinu...
(Iz 58,13-14)

Jan Asszonyi